

Metsänkäsittely- menetelmien monipuolistaminen

Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen

Helsinki 2011
Maa- ja metsätalousministeriö

Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen
MMM:n julkaisuja 1/2011

Kannen kuvat: MMM:n kuva-arkisto

ISBN 978-952-453-626-4 (Painettu)
ISSN 1238-2531 (Painettu)
ISBN 978-952-453-627-1 (Verkojulkaisu)
ISSN 1797-397X (Verkojulkaisu)

Taitto: Vammalan Kirjapaino Oy, 2011

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 23. elokuuta 2010 työryhmän, jonka tarkoituksena oli selvittää ja arvioida millä tavoin metsien käsittelyn menetelmiä tulee monipuolistaa ottaen huomioon metsänomistajien tavoitteet ja metsäpoliittiset linjaukset kestävästä metsien hoidosta ja käytöstä. Työryhmän tuli tehdä ehdotus metsien käsittelyn monipuolistamisen tärkeimmistä linjanvedoista, tavoitteista ja toimenpiteistä siten, että niiden pohjalta voidaan valmistella tarvittavat jatkotoimenpiteet kuten tarvittavat säädösten ja suositusten muutokset, tutkimustoiminnan suuntaaminen ja neuvonnan kehittämistyö. Työryhmän toimikaudeksi määrättiin 23.8.2010–31.12.2010.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin ylijohtaja Juha Ojala, maa- ja metsätalousministeriöstä, ja jäseniksi seuraavat henkilöt:

professori Antti Asikainen, Metsäntutkimuslaitos
metsäasiantuntija Sini Eräjää, Suomen Luonnonsuojeluliitto
metsäjohtaja Juha Hakkarainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
metsäneuvos Marja Hilska-Aaltonen, maa- ja metsätalousministeriö
metsänomistaja Pekka Hintikka, Rautalampi
tutkimusjohtaja Paula Horne, Pellervon taloustutkimus PTT
metsäneuvos Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö
johtaja Anders Portin, Metsäteollisuus ry
kehitysjohtaja Tapio Pouta, Metsähallitus
tutkimusjohtaja Pasi Puttonen, Metsäntutkimuslaitos
johtaja Anna Rakemaa, Kaakkois-Suomen metsäkeskus
toiminnanjohtaja Juha Rautakoski, Metsänhoitoyhdistys Kalajokilaakso
pääsihteeri Liisa Rohweder, WWF Suomi
apulaisosastopäällikkö Liisa Saarenmaa, maa- ja metsätalousministeriö
metsätaloustuottaja Jorma Saarimaa, UPM-Kymmene Oyj
osastopäällikkö Timo Tanninen, ympäristöministeriö
johtaja Ritva Toivonen, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
vanhempi tutkija Sauli Valkonen, Metsäntutkimuslaitos
ylitarkastaja Eija Vallius, maa- ja metsätalousministeriö
professori Lauri Valsta, Helsingin yliopisto
hallituksen puheenjohtaja Marcus Walsh, Innofor Finland Oy
metsänomistaja Irja Yli-Suvanto, Pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry.

Apulaisosastopäällikkö Liisa Saarenmaa toimi työryhmän varapuheenjohtajana ja ylitarkastaja Eija Vallius sihteerinä. Henkilöstömuutoksista johtuen Metsäteollisuus ry:tä edusti työryhmässä 29.11.–31.12.2010 Anders Portinin sijaan metsäasioiden päällikkö Antti Otsamo.

Työryhmä kokoontui 7 kertaa ja kuuli työnsä kuluessa seuraavia asiantuntijoita:

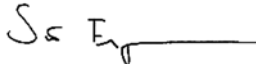
Ari Ahonen (Kilpailuvirasto), Antti Asikainen (METLA), Anna Grenfors (Suomen Metsästäjäliitto), Juha Hakkarainen (MTK), Sakari Hankonen (Ekometätalouden liitto), Pekka Hintikka (metsäomistaja), Paula Horne (Pellervon taloustutkimus), Eki Karlsson (Suomen Latu), Hannu Niemelä (Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio), Karoliina Niemi (METLA), Heli Peltola (Itä-Suomen yliopisto), Jari Pigg (Metsästäjäin keskusjärjestö), Anders Portin (Metsäteollisuus ry), Tapio Pouta (Metsähallitus), Antti Pouttu (METLA), Timo Pukkala (Itä-Suomen yliopisto), Juha Rautakoski (MHY Kalajokilaakso), Jorma Saarimaa (UPM-Kymmene Oyj), Olli Tahvonen (Helsingin yliopisto), Sauli Valkonen (METLA), Lauri Valsta (Helsingin yliopisto), Marcus Walsh (Innofor Finland Oy) ja Irja Yli-Suvanto (Pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry).

Saatuuan työnsä päätökseen, työryhmä luovuttaa muistionsa maa- ja metsätalousministeriölle.

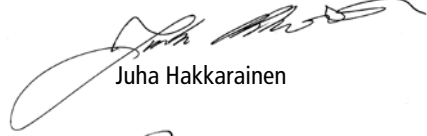
Helsingissä 31.12.2010

Antti Asikainen

Sini Eräjää

Juha Hakkarainen

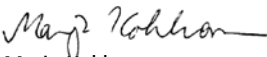
Marja Hilska-Aaltonen

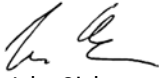
Pekka Hintikka

Paula Horne

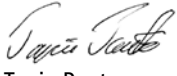
Marja Kokkonen

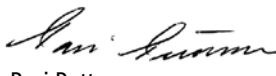
Juha Ojala

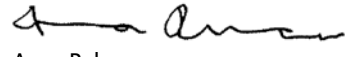
Antti Otsamo

Tapio Pouta

Pasi Puttonen

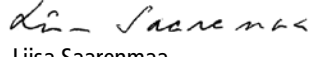
Anna Rakemaa

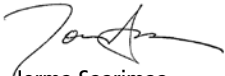
Juha Rautakoski

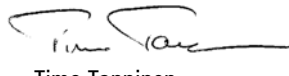
Liisa Rohweder

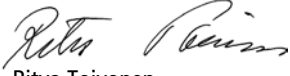
Liisa Saarenmaa

Jorma Saarimaa

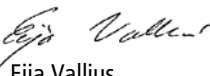
Timo Tanninen

Ritva Toivonen

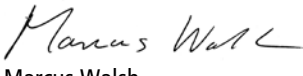
Sauli Valkonen

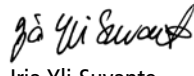
Eija Vallius

Lauri Valsta

Marcus Walsh

Irja Yli-Suvanto

Tiivistelmä

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 23. elokuuta 2010 työryhmän, jonka tarkoituksena oli selvittää ja arvioida millä tavoin metsien käsittelyn menetelmiä tulee monipuolistaa ottaen huomioon metsänomistajien tavoitteet ja metsäpoliittiset linjaukset kestävästä metsien hoidosta ja käytöstä.

Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksenä Kansallinen metsäohjelma 2015:n maaliskuussa 2008 ja sen uudistuksen joulukuussa 2010. Periaatepäätöksessä todetaan, että metsälainsäädäntö uudistetaan ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Maa- ja metsätalousministeriö päätti uudistaa metsälakia kahdessa vaiheessa. Uudistamisen ensimmäisen vaiheen tarkoituksena oli saattaa metsälaki voimassa olevan perustuslain mukaiseksi. Muutettu metsälaki astuu voimaan 1.1.2011. Toisessa vaiheessa on tarkoitus tehdä metsälain kokonaisuudistus ottaen huomioon yhteiskunnan ja metsänomistajien muuttuneet tavoitteet ja arvot, metsien käytössä tapahtuneet muutokset, uudet tutkimustulokset sekä metsätalouden kannattavuuden parantaminen.

Metsänkasvatuksen aineettomat arvot ovat nousseet yhä enemmän taloudellisten tavoitteiden rinnalle. Merkittävä osa metsänomistajista painottaa metsien hoidossa myös virkistyksellisiä, luonnonsuojellisia ja maisemallisia näkökohtia. Niiden ohella osa metsänomistajista edellyttää sijoitukselleen ja investoinneilleen nykyistä suurempaa taloudellista tuottoa. Myös yhteiskunnan muut arvot ja tavoitteet, jotka liittyvät uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen ja muihin ekosysteemipalveluihin, ovat muuttuneet. Metsätalouden ja metsäteollisuuden merkitys osana Suomen kansantaloutta on edelleen merkittävä, vaikka metsäteollisuuden suhteellinen merkitys onkin vähentynyt. Metsätaloutta koskevaa sääntelyä voidaan vähentää uusiutuvia puuvaroja käyttävän teollisuuden ja palveluiden toimintaedellytyksiä tai metsävaroja vaarantamatta.

Työryhmä esittää, että metsälaki ja sen pohjalta annetut säädökset ja suositukset tulee uudistaa yhteiskunnassa ja metsänomistajien tavoitteissa ja arvoissa tapahtuneiden muutosten takia. Säädösten sisältöä, rajoja ja tulkintaa sekä niiden valvontaa on tarpeen tarkastella uudelleen ja selkiyttää nykyisestä. Myös metsien hoitoa ja käyttöä koskevien suositusten periaatteita ja niiden vaikutuksia metsätalouden taloudelliseen, sosiaaliseen ja ekologiseen kestävytyteen on tarkasteltava ja arvioitava uudelleen.

Koska metsätalous on elinkeinotoimintaa, tulee metsänomistukseen ja yrittäjyyteen liittyvää yhteiskunnan säätelyä työryhmän mielestä vapauttaa nykyisestä. Lainsäädännön tulisi ohjata metsäelinkeinon harjoittamista nykyistä vähemmän. On luotettava aikaisempaa enemmän metsänomistajien omaan harkintaan, tavoitteiden asettamiskykyyn, päätöksentekoon sekä vastuuseen omien metsävarojensa hoidossa ja arvon säilyttämisessä. Metsänomistajille suunnattavaa neuvontaa ja palveluja tulee monipuolistaa, ja erityisesti palvelujen markkinointia on kehitettävä vastaamaan metsänomistajien muuttuneita tarpeita.

Metsänomistajan päätöksenteon tueksi tarvitaan aiempaa enemmän tietoa eri metsänkäsittelyvaihtoehtojen hyödyistä, muista vaikutuksista ja riskeistä. Tämä tulee ottaa huomioon myös metsätaloutta koskevan tutkimuksen painopisteiden suuntaamisessa ja metsätaloutta koskevan neuvonnan, koulutuksen ja palvelujen kehittämisessä. Lainsäädännön tehtävä on jatkossakin turvata niin metsänomistajien oikeusturva kuin metsiin kohdistuvat yhteiskunnalliset tavoitteet ja kansainväliset velvoitteet (mm. runsaiden metsävarojen säilyminen, yritys- ja elinkeinotoiminnan turvaaminen, ilmasto- ja energiatavoitteet, metsäluonnon monimuotoisuus ja virkistyskäyttöarvot sekä vesiensuojelu).

Työryhmä esittää, että metsänkäsittelymenetelmien uudistamisen tavoitteena tulee olla metsänomistajien erilaisen tavoitteiden painoarvon kasvattaminen ja metsänkäsittelyvaihtoehtojen lisääminen säädöksissä ja suosituksissa, yksityiskohtaisen säätelyn vähentäminen ja selkiyttäminen, metsätalouden kilpailukykyyn ja kannattavuuden parantaminen sekä metsätalouden ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden vahvistaminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen. Metsänkäsittelyvaihtoehtojen vaikutukset metsätalouden kannattavuuteen ja metsille asetetut muut tavoitteet on otettava huomioon säädöksiä ja suosituksia laadittaessa.

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Lähtökohdat	8
1.2	Metsänomistusrakenne ja sen muutokset	9
1.3	Metsävarat ja niiden merkitys	
2	Ohjauskeinot	10
2.1	Metsälaki ja kestävä metsätalouden rahoituslaki	10
2.2	Metsäsertifiointi	10
2.3	Hyvän metsänhoidon suositukset ja metsänomistajien neuvonta	10
2.4	METSO-ohjelma	11
3	Metsänomistukselle asetettavat tavoitteet	12
3.1	Metsänomistajien tavoitteet	12
3.2	Yhteiskunnallisen hyvinvoinnin turvaaminen	12
3.3	Tutkimuksen, neuvonnan ja markkinoinnin rooli	13
4	Taloudellisen kannattavuuden parantaminen	14
5	Eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatusta	15
6	Monitavoitteinen metsänkasvatusta	16
7	Työryhmän esitykset	17
8	Jatkotoimenpiteet	19

1 Johdanto

1.1 Lähtökohdat

Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksenä Kansallinen metsäohjelma 2015:n, jäljempänä KMO 2015, maaliskuussa 2008. Tässä metsäpoliittisessa linjausasiakirjassa määriteltiin metsäpolitiikan tavoitteet, joissa korostui myös metsien käytön monipuolistuminen yhteiskunnan ja metsänomistajien tarpeiden muutoksesta johtuen. Periaatepäätöksessä todettiin, että metsälainsäädäntö uudistetaan ohjelman tavoitteen mukaisesti.

Maa- ja metsätalousministeriö päätti uudistaa metsälakia kahdessa vaiheessa. Uudistamisen ensimmäinen vaihe käynnistyi vuonna 2008, jonka ensisijaisena tarkoituksena oli saattaa metsälaki voimassa olevan perustuslain mukaiseksi. Muutettu metsälaki astuu voimaan 1.1.2011. Toisessa vaiheessa on tarkoitus tehdä metsälain kokonaisuudistus ottaen huomioon yhteiskunnan ja metsänomistajien muuttuneet tavoitteet ja arvot, metsien käytössä ja käsittelyssä tapahtuneet muutokset ja odotukset, uudet tutkimustulokset sekä metsätalouden kannattavuuden parantaminen.

Metsälakiuudistuksen ensimmäisen vaiheen yhteydessä päätettiin, että metsälain kokonaisuudistuksessa otetaan huomioon nykyisten metsänkäsittelymenetelmien rinnalle tarvittavat uudet vaihtoehdot. Suomalaisen kiinnostus metsiin liittyviin ekosysteemipalveluihin on lisääntynyt ja niitä arvostetaan aiempaa enemmän. Myös Suomen metsävarat ovat kasvaneet pitkään enemmän kuin käyttö, ja metsien elinvoima on hyvä. Sen sijaan metsäteollisuuden suhteellinen merkitys Suomen kansantalouden osana on pienentynyt. Nämä toimintaympäristön muutokset on otettu huomioon myös uusissa metsäpoliittisissa linjauksissa, jotka on kirjattu valtioneuvoston 16.12.2010 hyväksymään tarkistettuun KMO 2015:een, ja ne ovat yhtenevät valtioneuvoston eduskunnalle 2.12.2010 luovuttaman luonnonvaraselonteon kanssa.

Maa- ja metsätalousministeriö on selvittänyt metsänkäsittelyyn liittyviä muutostarpeita metsälain kokonaisuudistuksen tueksi. Tammikuussa 2010 järjestettiin metsäalan organisaatioille ja sidosryhmille Metsänhoidon linjat -seminaari, jossa keskusteltiin metsienkäsittelyä koskevista muutostarpeista. Yleinen kansalaiskeskustelu nykyisistä metsänhoitomenetelmistä ja niiden uudistamistarpeista käytiin ministeriön aloitteesta otakanta.fi -internetsivuilla touko-kesäkuussa 2010.

Metsänomistajien näkemyksiä metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisesta selvitetään 2010 syksyllä aloitetussa metsänomistajille suunnatussa Metsäntutkimuslaitoksen toteuttamassa kyselytutkimuksessa. Lisäksi uudistustyössä on otettava huomioon keskeiset metsätaloudelle asetetut kansalliset tavoitteet ja kansainväliset velvoitteet mm. ilmasto- ja energiatavoitteet sekä metsäluonnon biologinen monimuotoisuus.

Elokuussa 2010 maa- ja metsätalousministeriö asetti työryhmän selvittämään ja arvioimaan, millä tavoin metsien käsittelyn menetelmiä tulee monipuolistaa, kun otetaan huomioon metsänomistajien tavoitteet ja metsäpoliittiset linjaukset kestävästä metsien hoidosta ja käytöstä. Työryhmän tuli tehdä ehdotus 31.12.2010 mennessä metsien käsittelyn monipuolistamisen tärkeimmistä linjanvedoista, tavoitteista ja toimenpiteistä siten, että niiden pohjalta voidaan valmistella tarvittavat jatkotoimenpiteet kuten säädösten ja suositusten muutokset, tutkimustoiminnan suuntaaminen ja neuvonnan kehittämistyö.

1.2 Metsänomistusrakenne ja sen muutokset

Metsänomistusrakenne on Suomessa pirstoutunut ja keskimääräinen tilakoko on pieni (n. 32 ha). Metsistä saatavat tulot ovat useimmiten omistajalleen sivutuuloja, joilla on kuitenkin suurelle osalle metsänomistajia huomattavaa taloudellista merkitystä. Kokonaiskantorahatulot ovat olleet keskimäärin 2 mrd. euroa vuosittain, joista suurin osa ohjautuu lähes 739 000 metsänomistajalle (tilat, joiden pinta-ala on yli 2 ha).

Yleensä metsäomaisuus saadaan perintönä, mutta viime vuosikymmeninä metsistä on tullut myös kiinnostava sijoituskohde. Metsämaan hinta vaihtelee alueittain ja metsätiloja on kysyntään verrattuna niukasti tarjolla. Metsämaata siirtyy vuosittain merkittäviä määriä myös muihin maankäyttöluokkiin asutuksen, teollisuuden ja liikenneyhteyksien laajentuessa.

Metsästään taloudellisesti riippuvaisten metsänomistajien määrä on vähentynyt viimeisten vuosikymmenien aikana mm. metsänomistajien ammattirakenteen muutosten ja etämetsänomistuksen lisääntymisen myötä. Samaan aikaan metsistä saataville hyödyille asetetut tavoitteet ja odotukset ovat muuttuneet ja lisääntyneet. Metsätilan sijaintikunnan ulkopuolella asuu nykyisin 36 prosenttia metsänomistajista, ja heillä etäisyys tilalle on keskimäärin lähes 200 km (Hänninen & Karppinen 2010, Hänninen 2010). Etämetsänomistajuus on lisääntymässä. Pitkä välimatka vaikeuttaa met-

sätilan omatoimista hoitoa, joten neuvonta- ja työpalveluiden tarve kasvaa tulevaisuudessa entisestään.

Yli kolmannes metsänomistajista kuuluu monitavoitteisten metsänomistajien ryhmään (Hänninen & Karpinen 2010). Nämä metsänomistajat asettavat metsän kasvatukselle yleensä selvän taloudellisen tavoitteen, mutta he korostavat sen lisäksi myös metsän muita arvoja, kuten esim. virkistyskäyttö-, maisema- ja terveysarvoja sekä luonnon monimuotoisuutta. Heidän lisäksi virkistyskäyttöä painottavia on lähes neljännes metsänomistajista. Metsästä syntyyvää työtä ja toimeentuloa painottaa noin 16 prosenttia metsänomistajista ja metsien taloudellista turvaa korostaa noin 12 prosenttia. Uusista metsänomistajista 20 prosenttia painottaa metsiensuojelua, mutta heistä vain viidesosa ei vaadi taloudellista tuottoa metsästään (Rämö & Toivonen 2009).

Metsien aineettomien arvojen merkitys näyttääkin lisääntyvän metsänomistusrakenteissa tapahtuvien muutosten myötä. Aineettomien arvojen korostuessa metsän käsittely ei yleensä ole yhtä voimakasta ja käsittelyalueet ovat pienempiä kuin perinteisessä metsätaloudessa. Myös metsänkasvatuksen kiertoaika voi pidentyä, ja alhaisempi pääoman tuotto voidaan hyväksyä osana tavoitteiden asettelua esim. maiseman tai virkistysarvojen ja arvokkaiden luontokohteiden sääntämiseksi.

Edellä kuvattujen muutosten perusteella nykyistä monipuolisemmille metsänkäsittelyvaihtoehdoille on selvästi tarvetta.

1.3 Metsävarat ja niiden merkitys

Suomen nykyiset metsävarat ovat runsaammat kuin koskaan aikaisemmin ja puuston kasvu on jo neljän vuosikymmenen ajan ollut jatkuvasti selvästi suurempi kuin poistuma. Metsäteollisuus on vähentänyt puun käyttöä Suomessa aivan viime vuosina arviolta 10–15 miljoonaa kuutiometriä. Kaiken saatavissa olevan tiedon mukaan tilanne näyttäisi jatkuvan samankaltaisena ainakin lähiaikoina, vaikka puulle näyttäisi tulevan

lisää kysyntää mm. kansallisten bioenergiatavoitteiden vuoksi. Näyttääkin siltä, että kaikkia metsätalouden hakkuumahdollisuuksia kasvattaneita investointeja ei pystytä hyödyntämään täysimääräisesti. Puuraaka-aineen kysyntä ei vastaa metsiemme kestäviä hakkuumahdollisuuksia, ja hakkuusäästöä on syntynyt ja syntyy edelleen. Ylitarjontaa on esim. ensiharvennushakkuista kertyvästä mäntykuitupuusta. Toisin sanoen puuta käyttävälle teollisuudelle on hyvät kasvuedellytykset myös tulevaisuudessa.

Myös yhteiskunnan ja kansantalouden rakenne on muuttunut merkittävästi. Metsätalouden ja siihen perustuvan metsäteollisuuden suhteellinen osuus kansantaloudessamme ja alan työllistävä vaikutus ovat pienentyneet samalla kun muut toimialat ovat vahvistuneet. Sen sijaan metsiin pohjautuvien aineettomien arvojen painotus on lisääntynyt voimakkaasti. Metsätalous ja metsäteollisuus työllistävät tällä hetkellä noin 70 000 henkilöä ja osuus kokonaistyövoimasta on noin 3,5 prosenttia. Metsäsektorin osuus bruttokansantuotteestamme on noin 5 prosenttia. Metsäteollisuuden osuus tavaraviennin arvosta on edelleen noin 19–20 prosenttia, kokonaisviennistä (ml. palvelujen vienti) osuus on tätä pienempi (noin 16–17 prosenttia). Metsätalous ja metsäteollisuus ovat kuitenkin edelleen tärkeitä elinkeinoja maaseudulla ja tietyillä teollisuuspaikkakunnilla.

Metsävarojen säilyminen, metsien uudistuminen ja puuntuotannon kestävyys, puuraaka-aineen käyttö, metsäluonnon monimuotoisuus, metsiin liittyvät ekosysteemipalvelut sekä metsien virkistys- ja matkailukäyttö on turvattava myös tulevaisuudessa. Koska kehittyvä biotalous todennäköisesti lisää uusiutuvien raaka-aineiden käyttöä ja ilmastonmuutosta tulee pystyä hidastamaan, metsävarojen rooli Suomessa on tulevaisuudessakin merkittävä. Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on välttämätöntä pitää puusto elinvoimaisena, koska ilmaston muuttuessa metsiin kohdistuvien abioottisten ja bioottisten riskien todennäköisyys kasvaa. Myös metsien biologisen monimuotoisuuden turvaaminen edesauttaa ilmastonmuutokseen sopeutumista.

2 Ohjauskeinot

2.1 Metsälaki ja kestävän metsätalouden rahoituslaki

Metsien käytöstä säädetään nykyisellä metsälailla (1093/1996), jonka tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään.

Metsälaki asettaa metsänomistajille sekä velvoitteita että rajoitteita metsienkäsittelyn suhteen. Voimassa olevaan metsälakiin vuoden 2011 alusta voimaan astuvat muutokset on hyväksytty eduskunnassa kesäkuussa 2010. Maa- ja metsätalousvaliokunta edellytti tuolloin, että metsälakia koskevia alempiasteisia säädöksiä uudistettaessa tulee pidättäytyä muutoksista, jotka muuttaisivat metsänhoitoa ja metsänhoidon käytäntöjä nykyisestä (Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 12/2010 vp). Lausuma perustui siihen, että maa- ja metsätalousministeriössä on vireillä metsälain kokonaisuudistus, jonka yhteydessä tarkastellaan mm. metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamista.

Lakia kestävän metsätalouden rahoituksesta (1094/1996) sovelletaan toimenpiteisiin, joilla edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä metsälain mukaisesti osoittamalla valtion talousarvioon vuosittain määrärahaa, jota saa käyttää tukena ja lainana metsänhoitoon ja luonnonhoitoon sekä metsätaloutta tukeviin investointeihin. Rahoitettavia toimenpiteitä ovat puuntuotannon kestävyden turvaaminen, metsien biologisen monimuotoisuuden ylläpitäminen, metsäluonnon hoitohankkeet ja edellä mainittuja tukevat muut edistämistoimenpiteet.

Yksittäisen metsänomistajan tavoitteet eivät luonnollisestikaan ole aina yhtenevät yhteiskunnan metsävarojen hoidolle asettamien tavoitteiden kanssa. Useimmiten nämä tavoitteet eivät kuitenkaan ole ristiriidassa keskenään. Yhteiskunta asettaa metsien hoidolle pitkäjänteisiä, esimerkiksi talouselämään, ilmasto- ja energiapolitiikkaan tai metsäluonnon monimuotoisuuden kehittämiseen liittyviä tavoitteita. Tähän perustuu mm. kestävän metsätalouden rahoituslain mukainen yksityismetsänomistajille luotu valtioneuvoston tukijärjestelmä (ns. Kemera-tukijärjestelmä), jolla pyritään edistämään metsätaloutta elinkeinona mm. tasaamalla metsänhoidon kustannusvaikutuksia suhteessa puuston kiertoaikaan ja realisoitavissa oleviin tuloihin, mutta myös tu-

kemaan metsälainsäädännön muita yhteiskunnallisia tavoitteita. Mitä pohjoisempaan metsä sijaitsee, sitä suurempi valtion tuen määrä on.

Vuoden 1996 rahoituslakiin on tehty kokonaisuudistus. Uutta kestävän metsätalouden rahoituslakia (544/2007) ei ole vielä saatettu voimaan. Laki on tarkoitus saattaa voimaan valtioneuvoston asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio on hyväksynyt uuden pienpuun energiatukea koskevan tukijärjestelmän.

2.2 Metsäsertifiointi

Metsäsertifiointin päätavoitteena on kertoa puutuotteiden kuluttajille siitä, että metsiä käytetään ja hoidetaan kestävästi. Sertifiointissa tarkistetaan, täyttääkö metsien hoito ja käsittely sovitut vaatimukset. Tarkastuksen (auditoinnin) tekee kolmas, riippumaton osapuoli, joka myöntää sertifikaatin vaatimukset täyttävälle metsille.

Tuotteelle annettava ympäristömerkki (logo) voidaan liittää puutuotteisiin, jos metsäsertifiointin ohella raaka-aineena käytetyn puun alkuperä ja kulkeutumisketju voidaan todentaa (chain of custody). Puutuotteen ympäristömerkki pyrkii lisäksi edistämään uusiutuvan raaka-aineen markkinointia ja vakuuttamaan kuluttajat puutuotteiden ympäristöystävällisyydestä.

Sertifiointi on markkinaosapuolten vapaaehtoista toimintaa. Valtioiden välisissä sopimuksissa kestävän metsätalouden kriteereille ja indikaattoreille on määritelty tavoitteet, joilla kestävyttä voidaan seurata ja ohjata. Erilaiset sertifiointijärjestelmät ovat eräs keino saattaa yhteisesti sovitut kestävyden periaatteet osaksi käytännön toimintaa.

Suomen metsien pinta-alasta yli 90 prosenttia on sertifioitu. Yleisin käytössä oleva sertifiointijärjestelmä Suomessa on PEFC-järjestelmä, minkä lisäksi käytetään myös FSC-järjestelmää (Forest Stewardship Council). Jälkimmäisen käyttö on laajentumassa Suomessa.

2.3 Hyvän metsänhoidon suositukset ja metsänomistajien neuvonta

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion laatimat metsätaloutta koskevat suositukset on tarkoitettu metsäammattilaisille ja metsänomistajille päätöksenteon tueksi. Suosituksilla on keskeinen merkitys metsätalouden toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa sekä metsänomistajien neuvonnassa. Hyvän metsänhoidon suositusten (Tapio 2006) lisäksi on laadittu mm.

suometsien käsittelyyn, energiapuunkorjuuseen, metsäluonnon hoitoon ja metsätalouden vesiensuojeluun liittyvät suositukset.

Suosituksissa olevat rajat ovat ohjeellisia ja ne ovat yleensä tiukemmat kuin metsälaissa. Tämä johtuu siitä, että suositusten mukaisten toimenpidemallien tavoitteena on ollut maksimoida nettotuottoja etukäteen valitulla korkokannalla tai puuntuotoksen määrää, kun taas metsälaissa on säädetty metsänkasvatukselle asetetuista vähimmäisrajoista.

Nykyisissäkin Hyvän metsänhoidon suosituksissa on korostettu metsänomistajien omien tavoitteiden huomioon ottamista, mutta ei riittävän monipuolisesti metsänomistajien lisääntyneisiin tietotarpeisiin verrattuna. Lisäksi tulisi ottaa huomioon se, että metsänomistajien tavoitteet voivat olla erilaisia myös tilan eri osissa. Tarvitaan siis lisää uusia toimenpidevaihtoehtoja, joissa painotetaan ja tarkennetaan mm. metsätalouden kannattavuuden maksimointia eri korkokannoilla, mahdollisimman suuria ja tasaisia tuloja, metsäluonnon monimuotoisuutta ja metsäluonnonhoitoa, virkistyskäyttöä, maisema-arvoja, peitteellistä metsänkasvatusta tai erilaisten tavoitteiden toimivia yhdistelmiä. Suosituksissa tulisi ottaa huomioon myös eri metsänkäyttelyvaihtoehtojen soveltuminen erilaisille kasvupaikoille ja niiden

vaikutukset metsän jatkokehitykseen, sekä menetelmän valinnasta koituvat hyödyt, muut vaikutukset ja niihin mahdollisesti sisältyvät riskit. Lisäksi tulisi kehittää toimenpidemalleja ilmastonmuutokseen varautumiseen ja vesiensuojelun tehostamiseen sekä ottaa huomioon esitykset, joita muissa valtakunnallisissa työryhmissä ja kansallisessa strategiatyössä on tehty metsälain uudistamiseksi.

2.4 METSO-ohjelma

Metsäluonnon monimuotoisuutta edistetään lainsäädännön lisäksi vapaaehtoisuuteen perustuvien keinoin, kuten metsäsertifiointilla, metsänhoitosuosituksilla ja valtionneuvoston periaatepäätökseen perustuvalla METSO-ohjelmalla. Viimeksi mainittu perustuu metsänomistajien vapaaehtoisesti tekemiin sopimuksiin valtion kanssa. Valtio maksaa metsänomistajalle korvausta sopimuskohteen säilyttämisestä koituvista tulonmenetyksistä. Koska metsänomistajien kiinnostus metsien monimuotoisuuden säilyttämiseen ja metsäluonnonhoitotoimenpiteisiin on selvästi lisääntynyt METSO-ohjelman myötä, rahoitus ohjelman toteuttamiseen tulee pystyä turvaamaan. METSO-ohjelma on tärkeä instrumentti niille metsänomistajille, jotka haluavat suojella tai hoitaa metsiänsä monimuotoisuutta ja luonnonarvoja.

3 Metsänomistukselle asetettavat tavoitteet

3.1 Metsänomistajien tavoitteet

Metsänomistajat hakevat metsäkiinteistölle tai sen osalle tuotoltaan tai hyvinvointivaikutuksiltaan parhaan maankäyttömuodon tai niiden yhdistelmän. Metsänomistaja voi myös painottaa erilaisia tavoitteita tilan eri osissa. Metsä voi olla omistajalleen sijoituskohde, tulonlähde, virkistys-, suojelu- tai monikäyttökohde, muiden hyvinvointivaikutuksien lähde tai näiden tavoitteiden yhdistelmä (Rämö & Toivonen 2009, Hänninen & Karppinen 2010).

Metsänomistuksen taloudellisena tavoitteena on useimmiten metsään sijoitetun pääoman tuoton maksimointi, pääoman kasvattaminen, mahdollisimman suuri ja tasainen vuositulo tai omaisuuden arvon säilyttäminen. Osa metsänomistajista arvostaa myös metsästä nopeasti realisoitavissa olevia lisätuloja äkilliseen rahantarpeeseen. Etenkin metsäsijoittajat ja suurten tilojen omistajat asettavat entistä suuremmat tavoitteet metsätalouden kannattavuudelle (Tilli ym. 2009). Pääomamarkkinoiden vapautuminen 1980-luvulta alkaen on kasvattanut myös metsänomistajien aktiivisuutta pääomamarkkinoilla. Metsän ja muiden sijoituskohteiden kannattavuuden vertailussa otetaan huomioon myös niihin liittyvät riskit. Metsäomaisuus nähdään useimmiten vähäriskisenä sijoituskohteena.

Sekä metsänomistajien että koko yhteiskunnan tavoitteena on, että metsätalouden harjoittaminen on taloudellisesti kannattavaa ja elinkeinoa pidetään yhteiskunnallisesti arvostettuna ja hyväksyttävänä. Metsätaloutta, siihen liittyviä elinkeinoja ja metsäneuvontaa tulisikin kehittää nykyistä enemmän kohti yrittäjyyttä ja kannattavaa liiketoimintaa. Siksi tulisi mahdollistaa myös nykyistä enemmän liiketaloudellista kannattavuutta painottavat metsänhoitokäytännöt, kunhan samalla turvataan myös muut ekosysteemipalvelut.

Valtion taloudellisia kannustimia kuten Kemera-tukea ja verohelpotuksia pidetään tärkeinä elinkeinon kannattavuuden kannalta, mutta ne voidaan nähdä myös yhteiskunnan korvauksina metsätalouden sääntelystä. Tukipolitiikan ja metsänkäsittelymenetelmien lähtökohtana tulee todennäköisesti jatkossakin olemaan yhteiskunnan tavoitteiden edistäminen. Säädöksiä muuttamalla metsänomistajille tulee antaa mahdollisuus ottaa liiketaloudellista riskiä metsiensä käsittelyssä, mutta yhteiskunta ei voi korvata metsänomistajan pää-

töksistä mahdollisesti aiheutuvia taloudellisia menetyksiä.

3.2 Yhteiskunnallisen hyvinvoinnin turvaaminen

Lainsäädännön ja metsien hoidon ohjeiden tavoitteina ei ole ollut pelkästään yksityisen elinkeinon harjoittajan taloudellisen tuoton optimointi, vaan myös muut yhteiskunnassa tärkeiksi katsotut tavoitteet. Metsälaissa on pitkään painotettu puuntuotannon merkitystä, mikä ei välttämättä ole kansantaloudellisesti tai yksityistaloudellisesti kannattavin vaihtoehto nykyisessä toimintaympäristössä. Kansantaloudessa metsätalouteen liittyvät markkinahyödykkeet ja hyödykkeet, joilla ei ole selkeää markkina-arvoa, muodostavat metsätalouden hyödykkeiden kansantaloudellisen kokonaishyödyn. Kun kaikkien kansalaisten yhteenlaskettujen hyötyjen, sekä taloudellisten että muiden arvojen (ml. aineettomat arvot kuten virkistyskäyttö ja hyvinvointivaikutukset) kokonaisarvo on suurimmillaan, on myös metsätalouden kansantaloudellinen hyöty suurimmillaan.

Kestävän metsätalouden turvaaminen on Suomelle tärkeää sekä kansallisesti asetettujen tavoitteiden että kansainvälisten sitoumusten takia myös tulevaisuudessa. Metsänkäsittelymenetelmiä on edelleen kehitettävä biologisten monimuotoisuustavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi metsätilarakenteen kehittäminen (ml. tilakoon kasvattaminen) on edelleen yksi tärkeimmistä huomioon otettavista yhteiskunnallisista tavoitteista metsätalouden kannattavuuden parantamiseksi.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on koko yhteiskunnalle suuri haaste. Metsillä, puulla ja puutuotteilla on keskeinen merkitys ilmastotavoitteiden saavuttamisessa, mikä tulee ottaa huomioon säädösvalmistelussa ja metsänkäsittelymenetelmien kehittämisessä.

Suunnitelmallisella metsänhoidolla on ollut keskeinen merkitys metsävarojen nykyisen tilan saavuttamisen kannalta. Metsänjalostukseen tehdyt investoinnit puuston laadun ja kasvun parantamiseksi on mahdollista saada takaisin viljelymetsätalouden kautta (Ahtikoski 2000, Ahtikoski & Pulkkinen 2003, Ahtikoski 2010, Ahtikoski ym. 2010). Jalostetulla viljelyaineistolla voi olla merkitystä myös varauduttaessa ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin.

Kestävän metsätalouden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää jatkossakin erilaisia valtiontukimuotoja, joita tulee sopeuttaa tavoitteiden saavuttamisen edellyttämällä tavalla.

3.3 Tutkimuksen, neuvonnan ja markkinoinnin rooli

Yhteiskunnan ja metsänomistajien tavoitteiden yhteensovittaminen vaatii lisää tutkimustietoa metsänkäsittelyvaihtoehtojen taloudellisesta kannattavuudesta sekä vaikutuksista metsien ekologiaan ja elinvoimaisuuteen. Esimerkiksi eri-ikäismetsätalouden harjoittamisen vaikutuksista ei ole vielä pitkäaikaista käytännön kokemuksia perustuvaa tutkimustietoa, jonka perusteella voitaisiin arvioida luotettavasti menetelmään liittyviä etuja, haittoja ja muita mahdollisia vaikutuksia. Tulevaisuudessa tarvitaankin eri metsänkäsittelymenetelmien yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin ohella myös tutkimustiedosta johdettua käytännön ohjeistusta ja koulutusta sekä alan ammattilaisille että metsänomistajille.

Metsänomistajien aktivoiminen ja heidän kiinnostuksensa lisääminen metsiin on tärkeää koko metsäsektorin tulevaisuuden kannalta. Metsänomistajille kohdennettu neuvonta, koulutus ja palvelujen markkinointi ovat tärkeitä myös yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Koska metsätalous kehittyy yhä enemmän kohti yritystoimintaa, on myös palvelujen kehittämisellä ja tarjonnalla sekä aktiivisella markkinoinnilla yhä suurempi merkitys. Neuvonnan ja palvelujen markkinoinnin kannalta on tärkeää, että metsänomistajille voidaan tarjota heidän tavoitteitaan tukevia metsänkäsittelyvaihtoehtoja, jotta he voisivat tehdä parhaaseen mahdolliseen tietoon perustuvia valintoja vertaillaan eri metsänkäsittelyvaihtoehtoja toisiinsa. Siksi metsäammattilaisten tutkimukseen perustuvalla osaamisella ja eri vaihtoehtojen tuntemuksella on keskeinen merkitys metsänomistajien neuvonnassa.

4 Taloudellisen kannattavuuden parantaminen

Metsätalous on elinkeinotoimintaa, niin yrittäjyyttä kuin sijoitustoimintaaakin. Metsätaloudessa sidotun pääoman suhde vuotuiseseen rahavirtaan on suuri, jolloin sidotun pääoman kasvattaminen useimmiten alentaa pääoman suhteellista tuottoa. Pääoman tuoton kannalta metsänomistajien kannattaa pitää pääomaa metsäomaisuudessa silloin, kun sen tuotto riskit huomioon ottaen on metsässä suurempi kuin vaihtoehtoisissa sijoituskohteissa (Tilli ym. 2009). Sijoitusomaisuutena metsään kohdistuvat samat pääoman ja riskien hajauttamisvaatimukset kuin muihinkin sijoitusinstrumentteihin.

Sijoitetun pääoman tuottoon ja metsänomistuksen kannattavuuteen vaikuttavat mm. hakkuumahdollisuuksien käyttöaste, hakkuiden ajoitus, uudistamismenetelmät, kustannustehokkuus ja muiden metsätalouden investointien tuotto (Tilli ym. 2009). Hakkuiden määrää kasvattamalla tulovirta kasvaa ja useimmiten kannattavuuskin paranee. Uudistamismenetelmän valinnalla voidaan vaikuttaa kustannustehokkuuteen, mutta myös riskien hallintaan. Myös lisäinvestoinneilla sopiviin kohteisiin voidaan parantaa metsätalouden tuottoa. Metsänhoitotoimenpiteiden suunnittelussa ja ajoituksessa metsänomistajat voivat parantaa kustannustehokkuutta mm. keskittämällä metsänhoitotöitä isommiksi kokonaisuuksiksi.

Nykyinen metsälaki painottaa puutuotantoa ja rajoittaa samalla pääoman suhteellisen tuoton maksimointia

uudistuskypsyttä, kasvamaan jätettävän puuston määrää ja uudistamista koskevan sääntelyn vuoksi. Tämä koskee myös metsälain pohjalta johdettuja metsänhoitosuosituksia. Säädösten muuttaminen on tarpeen, jottei metsänomistajia pakoteta yli-investointeihin tai tuottovaatimukseen nähden liian suureen sidottuun pääomaan, joka heikentää kannattavuutta. On selvää, että metsänomistajan pääoman tuottotavoite pitäisikin ottaa yhdeksi keskeiseksi kriteeriksi metsänkäsitteilyn vaihtoehtojen valintaan. Metsätaloudessa, kuten kaikessa elinkeinotoiminnassa, pääoman tuoton rinnalle tarvitaan myös muita talouden seurannan mittareita, kuten nettotulosta ja kassavirtaa kuvaavia tunnuslukuja.

Metsälainsäädännön ja metsänhoitosuositusten muutoksessa keskeistä on tuoda metsänomistajille erilaisiin taloudellisiin lopputuloksiin tähtääviä vaihtoehtoja. Yleisesti ottaen investointien ja sidotun pääoman vähentäminen parantavat kannattavuutta ja mm. luontaisen uudistamisen kannattavuus muihin uudistamismenetelmiin verrattuna paranee metsänomistajan tuottovaatimuksen kasvaessa. Metsänomistajan tulisi voida tehdä käsittelypäätökset tietoisena pääoman tuottoa alentavista tekijöistä suhteessa omaan korkotavoitteeseensa.

Osa metsänomistajista on perinteisesti hoitanut ja hakanut metsiään omatoimisesti, mikä on edistänyt omistajan työllistymistä ja parantanut metsätalouden harjoittamisen kannattavuutta. Tutkimustulosten perusteella omatoimisuus näyttäisi vähenevän, mikä lisää palveluiden kysyntää ja paineita metsätaloudelle asetettavan tuottovaatimuksen nostoon.

5 Eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatusta

Eri-ikäisrakenteisessa metsänkäsittelyssä hakkuuta voidaan toteuttaa monella tavalla. Puuntuotannolliseen kestävyteen tähtäävä eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatusta perustuu poiminta- tai pienaukkohakkuihin (Valkonen ym. 2010). Eri-ikäisrakenteisen metsikön kasvatamiselle ja käsittelylle on ominaista puukohtainen metsänkäsittely. Metsää uudistetaan ja kasvatetaan samanaikaisesti, eikä sen kehityksessä ole eroteltavissa kuviokohtaisesti samanlaisia selväpiirteisiä uudistamis- ja kasvatusvaiheita kuten metsikkötaloudessa. Poimintahakkuuta tehdään noin 10–30 vuoden välein ja niissä poistetaan pääasiassa suuria puita hakkuutulojen saamiseksi, metsän eri-ikäisrakenteen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi sekä luontaisen uudistumisen turvaamiseksi. Myös vialliset ja sairaat puut poistetaan, ellei niitä jätetä säästöpuiksi.

Pienaukkohakkuussa tavoitteet ja toimenpiteet ovat metsikkökohtaisia. Metsikkö uudistetaan vähitellen tekemällä pieniä aukkoja, jotka taimettuvat luontaisesti tai ne viljellään. Jos pienaukkojen väliin jää kapeita kaistaleita tai rikkonaisia välialueita, ne voidaan hakata myöhemmin kokonaan pois ja uudistaa esim. viljelemällä. Kullakin hakkuukerralla tehtävien aukkojen koko ja määrä riippuvat uudistamistavoitteista.

Metsän peitteellisyyttä säilyttävien metsänkäsittelymenetelmien käyttöönotto näyttäisi lisäävän metsien rakenteellista ja ekologista monimuotoisuutta (Kuuluvainen 2002). Erilaiset poiminta- ja pienaukkohakkuut lisäävät pienipiirteistä elinympäristöjen vaihtelua, mikä on ominaista boreaalisten metsien dynamiikalle (Kuuluvainen 2009). Tiettyjä eri-ikäismetsän piirteitä voi-

daan saavuttaa myös jättämällä uudistamisalueelle tavanomaista suurempi osa siemen- ja suojuspuista säästöpuiksi. Näyttää siltä, että ainakin osa uhanalaisista ja vaateliaista vanhan metsän eliölajeista hyötyisi peitteellisestä metsänkasvatuksesta. Eri-ikäismetsänkasvatusta ei kuitenkaan automaattisesti ylläpidä runsaampaa metsäluonnon monimuotoisuutta verrattuna tasaikäisen metsän kasvatukseen, ellei metsässä aktiivisesti ylläpidetä lajien esiintymiselle tärkeitä rakenteita ja elinympäristöjä (mm. lahopuu ja järeät vanhat puuyksilöt).

Viimeaikaisten tutkimustulosten perusteella vaikuttaa siltä, että eri-ikäismetsätalouden kannattavuudella mitattuna vertailukelpoinen ja joissain tapauksissa kannattavampi menetelmä kuin tasaikäisen metsän kasvatusta (Pukkala ym. 2010, Tahvonen ym. 2010). Eri-ikäismetsätalouden liiketaloudellinen kannattavuus verrattuna viljelymetsätalouteen näyttää olevan sitä parempi, mitä heikommalla kasvuoletuksella ovat ja mitä korkeampaa korkoa vaaditaan. Tutkimus on osoittanut myös, että tasaikäisessäkin metsätaloudessa päästään parempaan kannattavuuteen käyttämällä yläharvennuksia kuin alaharvennuksia puuston rakenteen sen salliessa (Pukkala ym. 2010, Tahvonen ym. 2010, Valtta 1992, Mielikäinen & Valkonen 1991).

Eri-ikäismetsätaloutta koskevia käytännön havaintoihin perustuvia pidempiaikaisia seurantatutkimustuloksia ei kuitenkaan vielä ole ja tästä syystä esimerkiksi metsän uudistumisen ja pienemmän puuston kasvukykyyn liittyy epävarmuutta. Metsänjalostuksen tuottamat hyödyt tulevaisuudessa voivat jäädä saamatta eri-ikäismetsätaloudessa, ellei metsiä uudisteta ainakin osittain viljelemällä. Eri-ikäismetsätalouden kaikkia etuja ja riskejä ei siis vielä tunneta riittävästi.

6 Monitavoitteinen metsänkasvatus

Metsänomistajan muilla kuin taloudellisilla tavoitteilla on myös merkittävä vaikutus metsätaloutta koskevassa päätöksenteossa. Suurimman metsänomistajaryhmän nykyään muodostavat ns. monitavoitteiset metsänomistajat, jotka yleensä asettavat selkeän taloudellisen tavoitteen metsänkasvatukselle, mutta he korostavat taloudellisten tavoitteiden lisäksi myös muita arvoja, kuten esim. virkistyskäyttö-, maisema- ja hyvinvointiarvoja sekä luonnon monimuotoisuutta. Tavoitteet eivät ole toisiaan poissulkevia. Tavoitteena on yleensä mahdollisimman korkea kokonaishyöty alueen käytön kannalta. Muiden kuin taloudellisten arvojen perusteella asetettujen tavoitteiden vaikutusten arviointi on vaikeaa markkinahintojen puuttumisen takia, mutta niitä voidaan arvioida esimerkiksi tulonmenetysten perusteella. Yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin näkökulmasta hyötyjä voitaisiin mitata myös esim. virkistyskäyttöasteeseen, metsäluonnon monimuotoisuuteen ja metsiensuojeluun liittyvien muutosten avulla.

Metsät ovat tärkeä ympäristö liikunnan ja muun virkistyskäytön kannalta ja niillä on suuri merkitys suomalaisten hyvinvoinnille. Metsänkäsittely vaikuttaa suoraan metsien virkistyskäyttömahdollisuuksiin ja luontokäyttöön. Ulkoilijan näkökulmasta metsänkäsittelyssä tulisi kiinnittää huomiota mm. alueen saavutettavuuteen, kulkukelpoisuuteen ja virkistysvaikutuksiin. Myös monet metsänomistajat haluavat valita sellaisia metsänkäsittelymenetelmiä, joiden jälkeen metsämaisema säilyy mahdollisimman muuttumattomana. Metsää hankitaan yhä enemmän myös muista kuin puuntuotannollisista syistä.

Metsänkäsittelymenetelmän valinnalla voidaan edistää riistalle tärkeiden elinympäristöjen säilymistä. Riistanhoitoa koskevia suosituksia on olemassa ja niiden soveltamista tulisi lisätä. Viime vuosikymmenien metsätalous on suosinut nuorissa metsissä viihtyviä lajeja. Riistan elinympäristöistä huolehtiminen edistää usein myös metsäluonnon monimuotoisuutta. Metsäluonnon monimuotoisuutta onkin edelleen tarpeen lisätä myös talousmetsissä, etenkin metsänomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvien keinoin.

7 Työryhmän esitykset

1. Metsälainsäädäntöä tulee uudistaa siten, että metsänomistajien ja yhteiskunnan monipuolisuudet tavoitteet otetaan huomioon entistä laajemmin, metsänomistajan oikeusturvaa parannetaan sekä mahdollistetaan kannattavan ja monitavoitteisen metsätalouden harjoittaminen:

- metsälain tarkoitusta ja perusteluja tarkennetaan taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyysperiaatteiden mukaisesti (ml. METSO-ohjelman tavoitteet)
- uudistetaan ja selkiytetään metsälaki ja -asetus sekä suositukset tavoitteena ottaa paremmin huomioon metsänomistajien metsien hoidolle asettamat tavoitteet ja samalla lisätä metsänomistajien päätösvaltaa,
- vähennetään metsälakiin ja -asetukseen sisältyvää metsien käsittelyä koskevaa yksityiskohtaista säätelyä,
- hakkuisiin liittyvät peruskäsitteet (kasvatus- ja uudistushakkuut) säilytetään ja määritetään selkeästi metsänomistajan oikeusturvan ja lain toimituuden varmistamiseksi,
- metsän uudistamisvelvoite säilytetään ja tarkistetaan,
- uudistamisvelvoite kuitenkin poistetaan suomet-sissä,
 - joissa investoinnit uuden puusukupolven kasvattamiseen eivät ole taloudellisesti kannattavia (ml. kunnostusohjelma)
 - jotka ennallistetaan tai joissa tavoitteena on ennallistaminen
- metsän uudistamisessa sallittavia Suomen luontaiseen lajistoon kuuluvia kasvatuskelpoisiksi luettavien puulajien luetteloa ja sen soveltamista tarkistetaan,
- uudistamiskypsyttä koskevaa säätelyä väljennetään tai siitä luovutaan ja muutoksen vaikutuksia taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyteen arvioidaan ja seurataan tiiviisti,
- kasvatushakkuissa jätettävälle puustolle säilytetään vähimmäisvaatimus, jonka alittamisesta seuraa uudistamisvelvoite metsänkäsittelytavasta riippumatta,
- kasvamaan jäävän puuston määrää täsmennetään mm. eri-ikäisrakenteisen metsätalouden mahdollistamiseksi,
- eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus ja pienaukohakkuut hyväksytään metsänkäsittelymenetelmänä,

- säädösehdotuksen vaikutukset monimuotoisuuden turvaamiselle asetettuihin tavoitteisiin arvioidaan,
- metsälain 10 §:n sisältö tarkastellaan kokonaisuudessaan uudelleen,
- metsälakia koskevia valvonnan periaatteita ja mittareita yksinkertaistetaan,
- kestävän metsätalouden rahoituslain tavoitteet ja kriteerit tarkistetaan siten, että ne vastaavat uusia metsälain tavoitteita,
- metsien sieni- ja hyönteistuhojen torjunnasta annettu laki tarkistetaan metsälain uudistamisen yhteydessä (mm. ilmastonmuutoksen vaikutukset, metsäluonnon monimuotoisuus ja juurikkään torjunta), ja
- otetaan huomioon mitä muissa työryhmissä ja toimenpideohjelmassa on esitetty metsälain uudistamistyössä huomioitavaksi.

2. Neuvontaa ja palvelujen markkinointia kehitetään metsänomistajien aktivoimiseksi:

- metsänomistajille tarjotaan heidän tavoiteasetantaansa tukevia metsänkäsittely- ja suojeluvaihtoehtoja,
- metsiin perustuvia elinkeinoja kehitetään voimakkaasti yrittäjyyden pohjalta,
- metsäammattilaisten osaamista vahvistetaan ja metsänomistajille kohdennettua metsäneuvontaa vahvistetaan erityisesti liiketalouden ja markkinoinnin, riskien hallinnan ja metsäluonnonarvoja korostavien metsänkäsittelymenetelmien osalta,
- metsänhoitomaksusta vapautumisen tulisi olla maksutonta, jos metsänomistaja hoitaa ammattitaitoisesti metsiään itse tai hän antaa metsänhoitotyöt muun ammattitaitoisen palveluntarjoajan tehtäväksi.

3. Metsänhoitosuosituksia muokataan säädöksiin tehtyjen muutosten mukaisesti. Suosituksiin tarvitaan uusia vaihtoehtoja, jotka palvelevat metsänomistajien erilaisia tavoitteita taloudellisen kannattavuuden ja muiden metsäomaisuuden käyttöön liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi:

- metsänhoitosuosituksia uudistetaan ja niihin lisätään uusia metsänkäsittelyvaihtoehtoja,
- suosituksissa tuodaan esille menetelmän valintaan liittyvät hyödyt, muut seuraukset ja riskit (mm. taloudelliset ja ekologiset vaikutukset), ja
- kehitetään luotettava parhaaseen nykytietoon perustuva taloudellisen tuoton optimointimalli

metsänomistajien ja metsäammattilaisten käyttöön.

4. Tutkimusta kohdennetaan metsien eri käsittelymenetelmien vaikutuksiin yhteistyössä käytännön toimijoiden kanssa:

- eri metsänkäsittelymenetelmien taloudellinen kannattavuus ja riskit toisiinsa verrattuna,
- metsänkäsittelyvaihtoehtojen vaikutukset ekosysteemipalveluihin ja metsäluonnon monimuotoisuuteen,
- eri metsänkäsittelymenetelmien luontaisen uudistumisen onnistuminen ja pienpuuston kasvukyky,
- yksityismetsätalouden kannattavuuden seuranta ja arviointi,
- eri-ikäismetsänkasvatuksen korjuu,
- puunlaadun, puutavaralajien hintojen vertailu eri kasvatusmenetelmien välillä,
- palvelujen tarjonta ja markkinointi,
- laaja-alainen poikkitieteellinen tutkimus eri metsänkäsittelymenetelmien (ml. metsäenergiankorjuu) vaikutuksista yhteiskunnassa, ja
- viljelyaineiston laatu ja saatavuus

8 Jatkotoimenpiteet

Työryhmä ehdottaa, että edellä esitetyt linjaukset toteutetaan ja ministeriö käynnistää tarvittavat toimenpiteet yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa ehdotettujen linjausten toteuttamiseksi. Jatkotyössä otetaan huomioon myös Pellervon taloustutkimuksen ja Metsäntutkimuslaitoksen metsänomistajakyselytutkimuksissa esille tulevat metsänomistajien näkemykset

ja tavoitteet metsien käsittelyn monipuolistamiseksi. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että metsälain uudistaminen ja muiden ehdotusten toimeenpano aloitetaan maa- ja metsätalousministeriön johdolla yhdessä sidosryhmien kanssa vuonna 2011.

Linkki työryhmän sivuille on www.mmm.fi/metsankasittely

Täydentävä mielipide metsienkäsittelymenetelmien monipuolistaminen -työryhmän muistioon

Työryhmän toimenpide-ehdotukset metsälainsäädännön uudistamiseksi vievät metsienkäsittelyn mahdollisuuksia oikeaan suuntaan. Työryhmä totesi toimeksiannon nimenomaan metsienkäsittelymenetelmien monipuolistamisen ja katsoi metsienkäsittelyn kehittämisen monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta jäävän työryhmän toimeksiannon ulkopuolelle. Asiantuntijoita aiheeseen liittyen ei myöskään kuultu.

Erityisesti uudistamikypsyyden sääntelyn väljentämisellä tai poistamisella voi olla merkittävä vaikutus metsäluonnon monimuotoisuuteen ja varttuneen metsän lajiston elinmahdollisuuksiin. Näin ollen on tärkeää, että toimenpide-ehdotuksien – erityisesti uudistuskypsyyden sääntelyyn liittyvän ehdotuksen – vaikutukset monimuotoisuudelle arvioidaan ennen niiden toteutusta ja toteutus tehdään arvioinnin mukaisesti. Tämä tarve ei kuitenkaan käy toimenpide-ehdotuksista selvästi ilmi.

Helsingissä, 12.1.2011

Sini Eräjää
Suomen luonnonsuojeluliitto

Lähdeluettelo

Ahtikoski, A. 2000. The profitability of Scots pine (*Pinus sylvestris* L.) and Silber birch (*Betula pendula* Roth.) next-generation seed orchards in Finland. Helsingin yliopiston metsäekonomian laitoksen julkaisuja 7. 146 s. + 42 liites.

Ahtikoski, A. & Pulkkinen, P. 2003. Cost-benefit analysis of using orchard or stand seed in Scots pine sowing, the case of northern Finland. *New Forests* 26: 247–262.

Ahtikoski, A. 2010. Metsänjalostus taloudellisesta näkökulmasta. Teoksessa: Siemenestä taimeksi - metsäpuiden taimituotannon historia Suomessa (toim. Tasanen, T.): 311–320.

Ahtikoski, A., Ojansuu, R., Haapanen, M., Kärkkäinen, K. 2010. Stand-level analyses on financial performance of genetically improved material of Scots pine (*Pinus sylvestris* L) in Finland. *Sarjaan Forest Ecology Management* tarjottu käsikirjoitus.

Hänninen, H. 2010. Yksityismetsien omistusrakenne alueittain 2009. Julkaisussa: Metsätilastollinen vuosikirja 2010. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous. Metsäntutkimuslaitos, s. 39.

Hänninen, H. ja Karppinen, H. 2010. Metsänomistusrakenteen muutos ja puuntarjonta. Julkaisussa: Hänninen, R. & Sevola, Y. (toim.). Metsäsektorin suhdannekatsaus 2010–2011. Metsäntutkimuslaitos, s. 52–55.

Kuuluvainen, T. 2002. Natural variability of forests as a reference for restoring and managing biological diversity in boreal Fennoscandia. *Silva Fennica* 36(1): 97–125.

Kuuluvainen, T. 2009. Forest management and biodiversity conservation based on natural ecosystem dynamics in northern Europe: The complexity challenge. *Ambio* Vol. 38, No. 4; 309–315.

Mielikäinen, K. ja Valkonen, S. 1991. Harvennustavan vaikutus varttuneen metsikön tuotokseen ja tuottoihin Etelä-Suomessa. *Folia Forestalia* 776.

Pukkala, T., Lähde, E. ja Laiho, O. 2010. Optimizing the structure and management of uneven-sized stands of Finland. *Forestry* 83(2): 129–142.

Rämö, A-K., ja Toivonen, R. 2009. Uusien metsänomistajien asenteet, motiivit ja aikomukset metsiin ja metsänomistukseen liittyvissä asioissa. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja N:o 216. Helsinki. 182 s.

Tahvonen, O., Pukkala, T., Laiho, O., Lähde, E. ja Niinimäki S. 2010. Optimal management of uneven-aged Norway spruce stands. *Forest Ecology and Management* 260(1): 106–115.

Tilli, T., Rämö, A-K., Maidell, M., Toivonen, R. ja Kärki, L. 2009. Metsänomistajien näkemyksiä metsätalouden kannattavuudesta ja puun tarjonnasta vuoteen 2015. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja N:o 213. Helsinki. 125 s.

Valkonen, S., Sirén, M. ja Piri, T. (toim.) 2010. Poiminta- ja pienaukkohakkuut - vaihtoehtoja avohakkuulle. Metsäkustannus, 125 s.

Valsta, L. 1992. An optimization model for Norway spruce management based on individual-tree growth models. *Acta Forestalia Fennica* 232.

